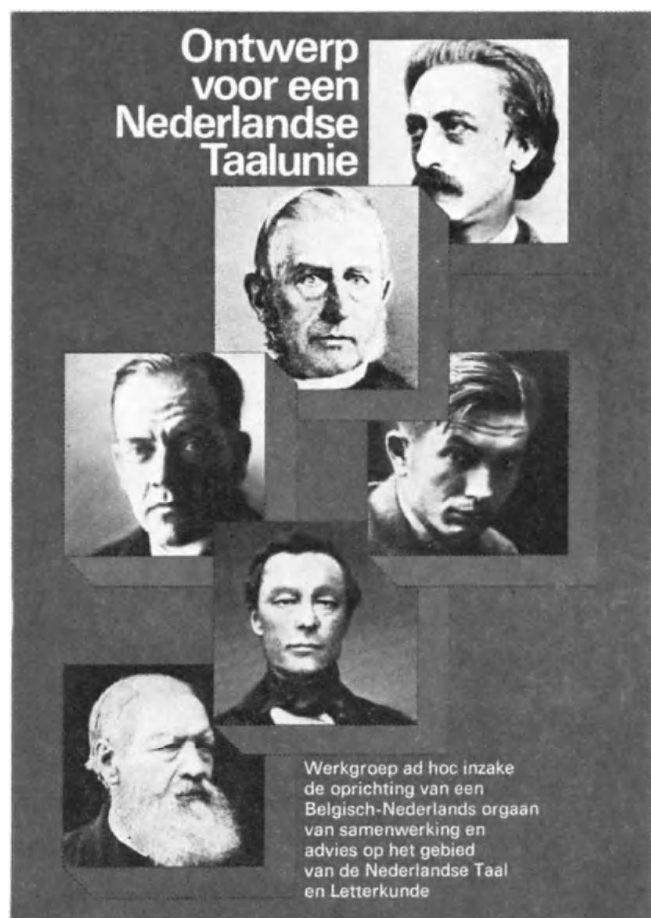

Ontwerp voor een Nederlandse Taalunie

Een lichtpunt

Op 18 december 1975 installeerde Mevrouw R. De Backer-Van Ocken, Minister van Nederlandse Cultuur te Brussel, mede namens haar Belgische ambtgenoot van Nationale Opvoeding en de Nederlandse Ministers van Cultuur, Rekreatie en Maatschappelijk Werk en van Onderwijs en Wetenschappen, een werkgroep die een concreet en gedetailleerd voorstel zou moeten doen met het oog op een op te richten orgaan van advies en samenwerking op het gebied van de Nederlandse taal en letteren.

Op 20 december 1976 werd aan de ministers het rapport van deze *Werkgroep ad hoc inzake de oprichting van een Belgisch-Nederlands orgaan van samenwerking en advies op het gebied van de Nederlandse taal en letterkunde* overhandigd en aan de pers voorgesteld. De werkgroep was als volgt samengesteld:

Van Vlaamse zijde:

Dr. W. Debrock (ere-administrateur bij het Ministerie van Nederlandse Cultuur en voorzitter van de Belgische delegatie naar de Gemengde Kommissie ter uitvoering van het Belgisch-Nederlands Cultureel Verdrag);

Dr. L. Delanghe (voorzitter van de Hoge Raad voor de Volksonwikkeling);

Mr. J. Fleerackers (kabinetschef van de Minister van Nederlandse Cultuur en Vlaamse Aangelegenheden);

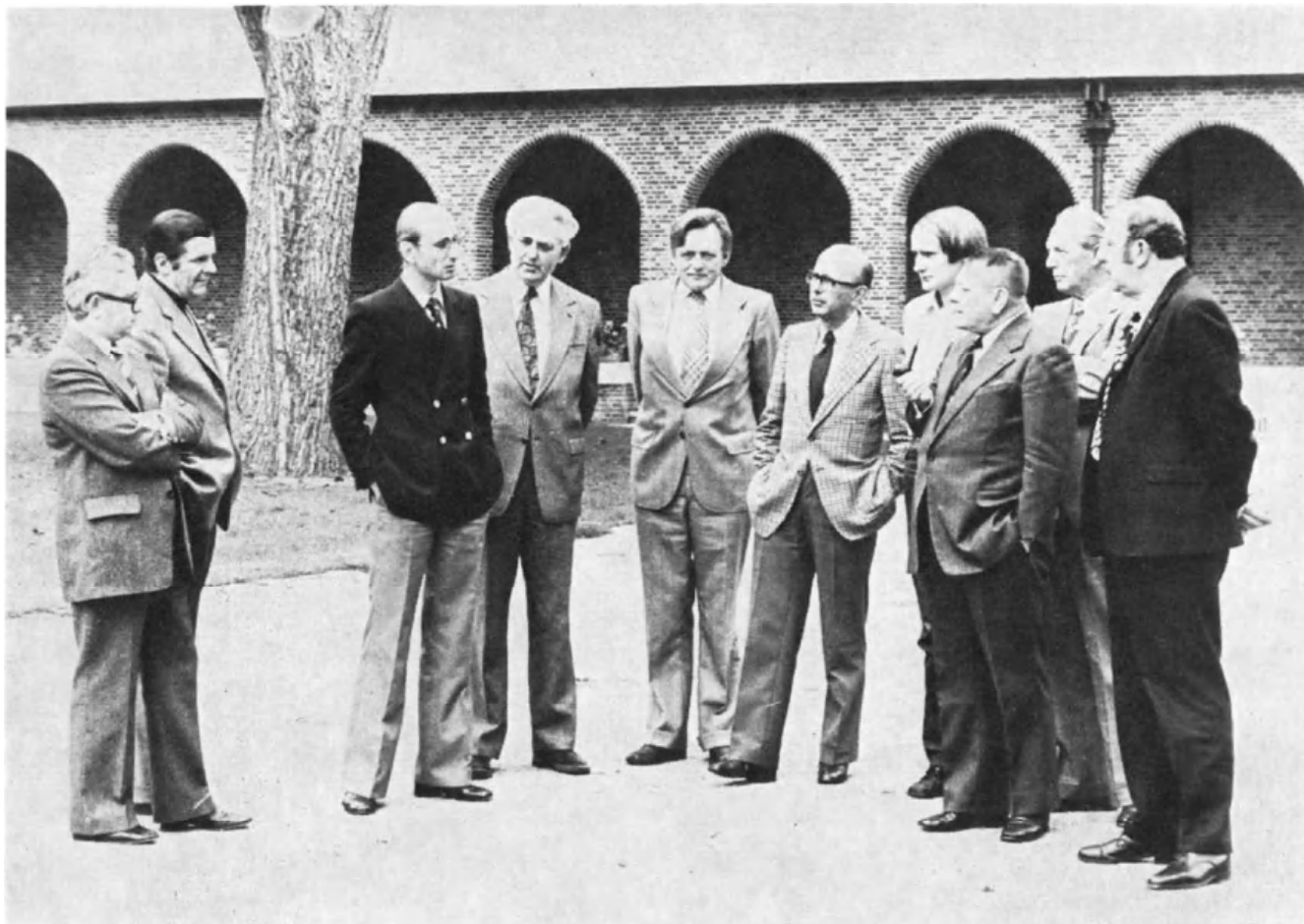
Drs. D. de Neve (docent aan de Tolkenschool te Brussel);

Prof. dr. A. Vandebunder (Universitaire Instelling Antwerpen en Rijksinstituut voor Toneel- en Kultuurspreiding);

Prof. dr. M. De Vroede (hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven en lid van het hoofdbestuur van het Algemeen Nederlands Verbond).

Enkele leden van de Nederlands-Vlaamse Werkgroep die het „Ontwerp voor een Nederlandse Taalunie” heeft opgesteld.

Van links naar rechts: Dr. L. Delanghe, Mr. R. Hotke, Mr. J. Fleerackers, Prof. Dr. G. Stuiveling, Dr. A.W. Willemsen, Prof. Dr. A. Vandenbunder, Drs. J.M. van der Horst, Dr. W. Debrock, Dr. E. Haas, Drs. L.J.M. van de Laar.

Van Nederlandse zijde:

Dr. E. Haas (oud-hoofddirekteur Onderzoekbeleid bij het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen);

Mr. R. Hotke (direkteur-generaal Kulturele Zaken bij het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk);

Drs. L.J.M. van de Laar (burgemeester van Bergen op Zoom en voorzitter van de Nederlandse delegatie naar de Gemengde Kommissie ter uitvoering van het Belgisch-Nederlands Kultureel Verdrag);

Prof. dr. G. Stuiveling (oud-hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en voorzitter van de Algemene Konferentie der Nederlandse Letteren);

Dr. J.A. Veering (lektor in de toegepaste

taalkunde aan de Technische Hogeschool Delft);

Dr. A.W. Willemsen (onderbibliothekaris van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage en lid van het hoofdbestuur van het Algemeen Nederlands Verbond).

Als voorzitter traden op Dr. W. Debrock en Drs. L.J.M. van de Laar. Het sekretariaat werd verzorgd door Drs. J.M. van der Horst.

Het rapport telt 38 bladzijden en draagt als titel: *Ontwerp voor een Nederlandse Taalunie* (Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1976). Naast een algemene verantwoording, bevat het een aantal konkrete ontwerp-teksten die duidelijk wijzen op de ingesteldheid van de leden van de werkgroep: géén fraai verhaal schrijven, maar

een concreet en precies voorstel doen. Daarin is de werkgroep ten volle geslaagd. Het is daarom misschien wenselijk voor de lezer van dit blad de voorgeschiedenis én de samenvatting van het rapport, zoals die door de werkgroep werden opgesteld, integraal af te drukken.

•

Voorgeschiedenis.

„Sedert lange tijd wordt beseft dat het Cultureel Verdrag van 1946 als instrument voor de culturele integratie van Nederland en het Nederlandstalig deel van België een aanvulling behoeft. Al in 1962 bracht de Gemengde Commissie belast met de uitvoering van dit verdrag aan de regeringen een rapport uit, gepubliceerd onder de titel „*De Belgisch-Nederlandse culturele samenwerking in de naaste toekomst*” dat voorstellen behelsde om aan deze culturele integratie nader gestalte te geven. In dit nog altijd belangrijke en inspirerende stuk stelt de Commissie o.m. „dat de culturele samenwerking tussen beide landen uit hoofde van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de Nederlandse beschaving mede inhoudt het scheppen van een klimaat waarin deze beschaving, ongehinderd door staatsgrenzen, gemeenschappelijke structuren en organen kan opbouwen, die tegelijkertijd de uitbeelding van haar eenheid en instrumenten van haar ontwikkeling zijn”.

In haar konkluzie somde de commissie een aantal taken op: de versterking van de innerlijke kracht van de Nederlandse beschaving, de culturele integratie van het Nederlands taalgebied, de uitstraling van de Nederlandse cultuur in het buitenland en in organisaties van regionale en mondiale samenwerking, taken die een zo belangrijk geheel vormen, dat naar het oordeel van de Commissie de oprichting van een gemeenschappelijk Belgisch-Nederlands orgaan - een Hoge Raad - voor

de behartiging daarvan aanbevolen moet worden.

Wat er ook de oorzaken van mogen zijn geweest, een feit is het dat aan dit plan tot instelling van een Hoge Raad geen uitvoering is gegeven door de Belgische en Nederlandse regeringen.

De behoefte aan een hechtere vorm van samenwerking nam echter niet af; integendeel, bij verschillende gelegenheden deed zij zich sterker gevoelen. In verband met de problemen die na 1967 rezen rond de voorstellen tot *spellingwijziging*, stelden de toenmalige daarbij betrokken ministers in onderling beraad de vraag, of de oprichting van een *Belgisch-Nederlandse Akademie* voor de Nederlandse Taal mogelijk en opportuun moest worden geacht. De bovengenoemde Gemengde Commissie nam ook dit vraagstuk in studie en bracht op 6 oktober 1971 een nieuw advies uit.

Daarin gaf zij de beide regeringen in overweging, in beginsel te besluiten tot de oprichting van zulk een instelling. De Commissie tekende daarbij echter aan dat zij met dit advies een andere weg uitging dan met haar voorstel uit 1962 toen de oprichting van een „Hoge Raad” werd voorgesteld. Zij zag de taak van het instituut beperkter, niet de Nederlandse cultuur in haar geheel, maar beperkt tot het terrein van de Nederlandse taal en letterkunde. Belangrijk was voorts, dat de Commissie in haar advies stelt dat een werkelijk Belgisch-Nederlands instituut tot stand zou moeten komen. Daarvoor is naar het oordeel van de Commissie het sluiten van een speciaal Belgisch-Nederlands verdrag noodzakelijk.

Na het advies van 1971 duurde het weer enkele jaren voordat door de ministers van onderwijs en van cultuur van beide landen werd beslist tot de instelling van de huidige werkgroep, waarvan de voorstellen nu ter tafel liggen.

De opdracht van de werkgroep.

In al die jaren is er op het gebied van de taal en letterkunde wel heel wat gebeurd. Verschillende instellingen hebben, naast de Gemengde Kommissie ter uitvoering van het Belgisch-Nederlands cultureel verdrag en haar subkommissies, in de achter ons liggende tijd nuttig en vaak baanbrekend werk verricht.

In dit verband kunnen o.a. worden genoemd het *Instituut voor Nederlandse Lexicologie* te Leiden, een instelling die door beide landen wordt gesubsidieerd en waarin deskundigen uit beide landen samenwerken; de *Stichting voor Vertalingen* en de spellingkommissies. Reeds in 1951 had de bestaande Nederlands-Vlaamse samenwerking op het gebied van de letterkunde gestalte gekregen in de *Algemene Conferentie der Nederlandse Letteren*, die sedertdien elk jaar bijeen is geweest.

Evenwel, hoe belangrijk en waardevol de activiteiten van deze organisatie en instellingen ook mogen zijn, toch is het duidelijk dat de onderlinge samenhang ontbreekt met name ook op het terrein van de Nederlandse taal en letteren, waarop een culturele integratie van Nederland en Vlaanderen in de eerste plaats gestalte zal moeten krijgen. Enerzijds dreigt het gevaar van overlapping, anderzijds is het zeker dat er ernstige leemten bestaan. Er is geen enkele instelling die het terrein in zijn geheel overziet. De behoefte aan een dergelijke centrale instantie deed en doet zich steeds sterker gevoelen in het Nederlands taalgebied. Een gemeenschappelijk regeringsbeleid inzake taalontwikkeling ontbreekt volledig.

Intussen had zich in België een belangrijke ontwikkeling voltrokken, die uitmondde in de grondwetswijziging van 1971. Deze gaf gestalte aan de culturele autonomie van de afzonderlijke cultuurgemeenschappen in België, o.m. door de instelling van de „Cultuurraad voor de

Nederlandse Cultuurgemeenschap” en de „Cultuurraad voor de Franse Cultuurgemeenschap”.

De culturele autonomie van de afzonderlijke taalgemeenschappen in België geeft ongetwijfeld nieuwe en tot dusver ongekende mogelijkheden aan het streven naar een culturele integratie van het Nederlandse taalgebied.

Tot de instelling van deze werkgroep hebben de ministers van onderwijs en van cultuur in beide landen besloten „omdat zij gezamenlijk na een 30 jaar lange samenwerking tussen beide landen tot de bevinding gekomen zijn dat deze samenwerking nieuwe wegen moet gaan bewandelen”, aldus minister R. De Backer-Van Ocken in haar installatierede.

Gekozen is voor een fundamentele aanpak op het kerngebied van de culturele integratie van Noord en Zuid: de Nederlandse taal en letteren; hier moet de hoogste prioriteit gelegd worden. Wel dienen de te kiezen oplossingen ruime openingen te bieden naar andere terreinen van culturele samenwerking en integratie.

Een en ander vindt men terug in het mandaat van de werkgroep; deze kreeg tot opdracht een *konkreet en gedetailleerd voorstel te ontwerpen voor een tussen België en Nederland op te richten gemeenschappelijk orgaan van advies en samenwerking op het gebied van de Nederlandse taal en letterkunde, de taakomschrijving en de bevoegdheden van een zodanig orgaan, de juridische status, zijn relaties tot overheden en derden, de benodigde financiële en personele middelen.*

Het werkterrein van het op te richten orgaan van samenwerking en advies moest, volgens de Ministers, breed opgevat worden. *Het gaat om de taal als instrument van het maatschappelijk verkeer, zonder uitsluiting van de wetenschappelijke en*

teoretische aspecten. De kennis, ervaring en visie van onder meer *letterkundigen, linguïsten, taalsociologen, onderwijzers en leraren, vormingswerkers, bibliotekarissen, jeugdleiders, journalisten en medewerkers van radio en televisie*, zullen in het orgaan van samenwerking en advies tot gelding moeten komen. Het zal in de eerste plaats adviesorgaan voor de twee regeringen zijn, maar ook voor andere overheidsorganen en instanties en voor partikuliere organisaties. Tenslotte, maar zeker niet in de laatste plaats, zal het een coördinerende functie moeten hebben.

Besluiten van de Werkgroep.

Teneinde tot een weloverwogen formulering van de taakopdracht en de bevoegdheden van het op te richten orgaan te komen, heeft de werkgroep zich diepgaand bezonnen op de wensen en verlangens zoals die tans leven ten aanzien van de Nederlandse taal en letteren.

1. Gemeenschappelijk voorbereiden.

Overwegende dat er geen behoefte is om de bestaande adviserende instellingen die er in beide landen *afzonderlijk* zijn met een te vermeerderen, is de werkgroep tot de konkluzie gekomen dat er een gemeenschappelijk *internationaal orgaan* geschapen moet worden. Dit orgaan moet van hoog nivo zijn en in staat, ten gerieve van de beide regeringen, een concept van gemeenschappelijk beleid te ontwerpen en voor te bereiden en aan beide regeringen gezamenlijk éénzelfde advies uit te brengen.

In het voetspoor van het in 1971 door de Gemengde Kommissie uitgebrachte advies is ook de werkgroep van mening, dat er een *werkelijk geïntegreerd Belgisch-Nederlands orgaan* tot stand moet komen.

2. Belgisch-Nederlands Taalunieverdrag.

Om zo'n orgaan door beide regeringen een autonome én gemeenschappelijke

opdracht te geven is het, naar het oordeel van de werkgroep, noodzakelijk de doelstelling en de werkwijze van deze samenwerking vast te leggen in een internationaal verdrag. De werkgroep stelt voor dit verdrag het *Taalunieverdrag* te noemen.

Doel van dit verdrag is een verbintenis tot onderlinge solidariteit en gemeenschappelijk optreden naar binnen en naar buiten in aangelegenheden die betrekking hebben op de ontwikkeling van de Nederlandse taal en letteren. Verder, waar mogelijk en wenselijk, een toenemende samenwerking en integratie op die gebieden van taal en letteren waar de beide staten bereid zijn geleidelijk hun afzonderlijke soevereiniteit voor gelijke doelstellingen en acties in te zetten.

De werkgroep heeft een ontwerp-tekst met memorie van toelichting voor zo'n *Taalunieverdrag* opgesteld. De memorie van toelichting gaat uitvoerig in op de verschillende aspecten van het *Taalunieverdrag*. Met de eenheid van de Nederlandse taal en het Nederlandse taalgebied als uitgangspunt, zal naar het oordeel van de werkgroep de integratie van Nederland en de Nederlandse kultuurgemeenschap in België op alle terreinen waar de taal een instrument is van cultureel en maatschappelijk verkeer, dienen te worden bevorderd.

Voorts behoort de studie en de verspreiding van de Nederlandse taal en letteren buiten Nederland en de Nederlandse kultuurgemeenschap in België gemeenschappelijk te worden aangemoedigd, terwijl ook de kennis en het verantwoorde gebruik van de Nederlandse taal bevorderd dienen te worden. Op grond van deze doelstellingen zal het *Taalunieverdrag* enerzijds moeten voorzien in een gemeenschappelijk en bindend beleid op het gebied van taal en letteren en daarmee samenhangende aangelegenheden, anderzijds in de oprichting van een aantal gemeenschappelijke organen.

3. Organen van de Taalunie.

De organen van de voorgestelde Taalunie zijn: het *Komitee van Ministers*, de *Interparlementaire Kommissie*, de *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren*, het *Kollege van Scheidsrechters* en de *Algemeen Sekretaris*.

Het verdrag voorziet in de instelling van een *Komitee van Ministers*, waarvoor in de eerste plaats de leden van de regeringen der beide landen belast met onderwijs, cultuur en wetenschapsbeoefening in aanmerking moeten komen. Met de instelling van een dergelijk *Komitee van Ministers* wordt aangeknoopt bij de bestaande praktijk van periodieke bijeenkomsten voor de ministers van cultuur en onderwijs in Nederland en Nederlandstalig België.

De werkgroep adviseert voorts tot de oprichting van een *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren*, een rechtspersoonlijkheid bezittende instelling op de staatsrechtelijke grondslag van een verdrag. Aangezien het mandaat van de werkgroep de opdracht bevat een concreet en gedetailleerd voorstel te ontwerpen van het op te richten gemeenschappelijk orgaan, heeft de werkgroep tevens ontwerp-statuten van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, met toelichting, opgesteld. De werkgroep heeft daarbij de voorkeur gegeven aan de term „letteren” boven de term „letterkunde” uit het mandaat. Zo geeft de naam van de Raad reeds aan dat hij zich niet streng behoeft te beperken tot literatuur, maar zich zo nodig ook kan bewegen op de moeilijk precies aan te geven grensgebieden die de literatuur aan alle zijden omgeven.

Deze Raad zal naar het oordeel van de werkgroep tot taak hebben:

- 1) *Advies* uit te brengen aan het *Komitee van Ministers* of aan derden;
- 2) Een *koncept-beleid* te ontwerpen op

het gebied van taal en letteren in de ruimste zin;

3) *Aanbevelingen* te doen omtrent de samenwerking en coördinatie van bestaande of op te richten instellingen op het gebied van de Nederlandse taal en letteren. Voorts kan het *Komitee van Ministers* de Raad desgewenst belasten met uitvoerende taken.

Teneinde een snelle en doelmatige werkwijze te waarborgen, dient de Raad naar het oordeel van de werkgroep te beschikken over een hoog gekwalificeerd sekretariaat onder leiding van een wetenschappelijk gevormd Algemeen Sekretaris bijgestaan door een vaste staf van medewerkers.

Ten aanzien van de financiering van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren is de werkgroep van mening dat in principe de reeds eerder toegepaste regeling zou kunnen gelden, volgens welke de jaarlijkse subsidies van de Belgische en de Nederlandse regering zich verhouden als 1 : 2.

De verdeling van de zetels in het Algemeen Bestuur van de Raad tussen België en Nederland is geheel onafhankelijk van de verhouding 1 : 2 van de Belgische en Nederlandse financiële bijdrage: 15 leden worden benoemd van Belgische zijde, 15 leden van Nederlandse zijde en 15 door België en Nederland in gemeen overleg.

Het *Taalunieverdrag* voorziet behalve in een *Komitee van Ministers* en een *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren* ook in een *Interparlementaire Kommissie*, waarvan de leden worden gekozen uit en door de *Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap* in België en door de Staten-Generaal in Nederland. Met de instelling van deze kommissie wordt aangeknoopt bij de gezamenlijke kommissie, die de Cultuurraad en de Staten-Ge-

neraal reeds in 1975 in het leven hebben geroepen.

Voor de oplossing van geschillen die tussen de verdragsluitende partijen zouden kunnen rijzen met betrekking tot de toepassing van dit verdrag, is voorzien in een *Kollege van Scheidsrechters*.

Tenslotte zal een Algemeen Sekretaris aan de verschillende, reeds genoemde organen van de Taalunie ten dienste staan.

Voorlopige Raad.

De werkgroep realiseert zich tenslotte dat het sluiten van een *Taalunie*verdrag een tijdrovende procedure inhoudt. De tijd speelt niet in het voordeel van regionale talen en kulturen. Zij geeft de beide regeringen derhalve dringend in overweging, vooruitlopend op de totstandkoming van het verdrag, over te gaan tot instelling van een *voorlopige Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren*, opdat dit orgaan van advies en samenwerking zo spoedig mogelijk met zijn werkzaamheden zal kunnen beginnen. Overigens is de werkgroep van mening, dat het aanbeveling verdient een kleine begeleidingscommissie in te stellen die belast wordt met de praktische verwezenlijking van de voorstellen.

De werkgroep is ervan overtuigd dat de regeringen met het sluiten van het *Taalunie*verdrag een daad van historische betekenis zullen verrichten, aangezien daarmee de eenheid van de Nederlandse taal, die zo lang als gevolg van de staatkundige scheiding werd bedreigd, definitief tot stand kan worden gebracht.

Uiteraard dient men daarbij in het oog te houden dat het Nederlandse taalgebied zich ook uitstrekt tot buiten de grenzen van België en Nederland.”

Dat dit tijdschrift met instemming en vreugde dit *Ontwerp voor een Nederland-*

se Taalunie begroet, ligt geheel in de lijn van de opzet ervan. De integratie van de Nederlandstaligen, de uitbouw van een eigen buitenlands cultureel beleid en de blijvende aandacht voor onze taalgenoten buiten Noord en Zuid, komen in dit ontwerp aan de orde.

Als nu in Nederland en Vlaanderen de politieke wil kan worden opgebracht om dit ontwerp niet te laten vergelen, dan zullen de noodzakelijke middelen ook wel worden gevonden. Dat dit ontwerp zekere lacunes zou vertonen, mag géén aanleiding zijn om het zo vlug mogelijk te vergeten.

Veel van wat mensen als Pieter Geyl, Anton van Duinkerken, Julien Kuypers, André Demedts en anderen jarenlang hebben bepleit, zou door de instelling van een Nederlandse Taalunie, zoals in het voorliggend rapport beschreven en gepreciseerd, eindelijk mogelijk worden.

Jozef Deleu, hoofdredakteur.